

WANDA SZUMAN

z patriotycznej, inteligenckiej, zapomnianej rodziny

Seria: Profesorki Super-Babki
Nr odcinka: 154
Podseria: opiekunki dzieci

=====
Omawiane/Polecane książki:

- [1] WAŁĘGA Agnieszka: Życie i działalność Wandy Szuman (1890 – 1994). Wydawnictwo MADO, Toruń 2005.
 - [2] BOROWSKA-BESZTA Beata: Wanda Szuman-pedagog i andragog¹ specjalny – szkice do portretu, red. nauk Beata Borowska-Beszta, 224s. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji-PIB, Radom 2009.
 - [3] Wanda Szuman – historia jednego życia, Redakcja Czesław ŁAPICZ, Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Toruń 1994.
- =====

Dedykacja: Pracownikom Domów Dziecka.

Bohaterki naszej serii w większości są nieznane, zapomniane. Sam eseista ich także nie znał, gdy zaczął pisać pierwsze odcinki. Zwykle, po długim klikaniu można wreszcie dotrzeć do internetowych zasobów... Tym razem polecane są trzy książki, ale omawiana jest tylko jedna [1]. Książka ma zeszytowy format, miękkie okładki, 204 strony. Zgodnie z tytułem opisano w niej życie i działalność WANDY SZUMAN. Autorka książki – pani Agnieszka Wałęga² jest dziś profesorem UMK w Toruniu.

¹ https://www.praca.pl/poradniki/rynek-pracy/andragog-kto-to-czym-sie-zajmuje_pr-3704.html; o słowie 'andragog'.

² <https://www.pedagogika.umk.pl/instytut/pracownicy/?id=4766720>; o autorce książki [1].

Bohaterka odcinka zapewne znana jest w Toruniu, ale warto jeszcze raz poinformować o Jej dokonaniach. Była córką lekarza i działacza społecznego Leona Szumana oraz Eugenii z Gumpertów, siostrą m.in. Stefana. Urodziła się 3 kwietnia 1890 roku w Toruniu, przeżyła **104 lata** – zatem 2 wojny światowe i wiele epok. Do szkół średnich uczęszczała w Krakowie i we Lwowie. Ukończyła seminarium nauczycielskie. Przed I wojną światową zaangażowała się w pracę pedagogiczną. Uczestniczyła m.in. w tajnym nauczaniu dla dzieci z rodzin robotniczych. W czasie I wojny światowej działała w Komitecie Niesienia Pomocy Ofiarom Wojny w tzw. Królestwie Polskim (zabór rosyjski) – ale zaraz po wojnie prawdziwa POLSKA się odrodziła.

W Warszawie prowadziła wykłady w ramach Państwowych Kursów Służby Społecznej³ (str. 9).

Z Wikipedii dowiadujemy się, że w okresie międzywojennym (na początku lat 20-tych) była referentką toruńskiego kuratorium szkolnego. Współtworzyła w Toruniu **Polski Czerwony Krzyż** oraz przewodniczyła Komisji Szkolnej. Było to bardzo ważne, bo przecież odrodzona II Rzeczypospolita, potrzebowała scalenia systemów szkolnych, opiekuńczych i wszelkich innych. Nasza Heroina ukończyła Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej⁴ w Warszawie https://pl.wikipedia.org/wiki/Wanda_Szuman_-_cite_note-0-1, szczególnie interesując się problematyką wychowania sierot.

Przygotowywała kadre pedagogiczną dla ochronek, żłobków i przedszkoli. W latach 1928–1931 pracowała w świetlicy dla dzieci więźniów w Warszawie. W latach 1933–1939 kierowała Katolickim Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli

https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=132947&_k=3zr0ca; prace naukowe autorki w zasobach portalu „nauka polska”;

https://www.researchgate.net/publication/331643492_Lwowskie_studia_Stanisława_Kota_-_droga_do_doktoratu; inna praca pani Agnieszki Wałęgi – on-line;

³ nie ma informacji w Wikipedii.

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Akademia_Pedagogiki_Specjalnej_im._Marii_Grzegorzewskiej_w_Warszawie; założony w 1922 roku!! Dziś imienia prof. Marii Grzegorzewskiej, która jest Bohaterką naszej serii.

w Poznaniu, a to zaledwie mała część Jej aktywności!!! Prawdziwa Bohaterka – ktoś inny niż część dzisiejszych aktywistek, czy aktywistów.

Książka opisuje całe długie i aktywne życie Wandy Szuman, przy czym, od strony 110 do końca mamy **aneksy** zawierające dokumenty, zdjęcia, fragmenty gazet, dyplomy, certyfikaty itd. Świadczy to o tym iż autorka książki wykonała wielką kwerendę w **archiwach** oraz zasobach udostępnionych przez rodzinę oraz znajomych⁵ naszej HEROINY. Na przedniej okładce mamy zdjęcie Bohaterki w Jej późnej starości, a na tylnej zdjęcie portretowe autorki z krótką notką iż jest ona **doktorantką**. Minęło 17 lat kariera akademicka się „rozkreśliła”.

Rozdział I: „Dzieje rodziny Szumanów” – tu autorka pisze: <<[...] w Pile⁶ w **1784** roku urodził się Maurycy Szuman, dziadek Leona Szumana, ojca Wandy>>. Cofamy się zatem w myśli aż do XVIII wieku. Są i dalsze dane genealogiczne tego zacnego rodu, mimo niemieckiego nazwiska rodzina się spolszczyła całkowicie, a synowie Maurycego walczyli np. w Powstaniu Listopadowym i Styczniowym o odrodzenie Polski. Inni krewni i powinowaci to m.in. rodzina Stanisława Staszica⁷ oraz Poradowscy⁸. Idzi Szuman syn Maurycego miał 4 dzieci, a jego syn Leon został chirurgiem, po studiach medycznych we Wrocławiu. Zatem w rodzinie mówiono po niemiecku i po polsku. Leon uzyskał także doktorat na uczelni we Wrocławiu i krótko pracował jako asystent profesora Hermanna Fischera!!!! Zatem tradycje naukowe były w rodzinie cenione. Po ślubie osiedlił się z żoną Eugenią w Toruniu.

Nasza HEROINA miała zatem wybitnego ojca – lekarza cenionego w niemieckich kręgach medycznych i jednocześnie patriotę polskiego m.in. (należał do zarządów)

⁵ m.in. Pani Cecylia Iwaniszewska, która będzie pewnie jeszcze bohaterką naszej serii.

⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Pi%C5%82a_%28miasto%29; o mieście Piła, która od 1772, czyli po pierwszym rozbiore znalazła się w Królestwie Prus.

⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Staszic; zapewne mało kto wie, iż urodził się w Pile!!!

⁸ https://pwm.com.pl/pl/kompozytorzy_i_autorzy/248/stefan-boleslaw-poradowski/index.html; o polskim muzyku.

popierał organizacje takie jak: Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Towarzystwo Śpiewu „Lutnia”, Pomorskie Towarzystwo Opieki nad Dziećmi itd. Dziś inaczej rozumie się ideę „europejskości”, a Wanda nią (Europejką) po prostu była. Wanda miała siostry Marię i Irenę oraz braci Henryka Antoniego⁹, Stefana, Leona i Jerzego.

Mamy informacje o rodzeństwie np. brat Henryk Antoni ukończył seminarium katolickie w Pelplinie. Został księdzem. Strona 37 – mamy informację o stryju Wandy – Antonim zamordowanym w Auschwitz-Birkenau. Rozdział II – omawia działalność Wandy do 1939 roku... W 1887 roku rząd Prus zakazał nauki w języku polskim, wiadomość niewiarygodna, jak to? Dlaczego? Dlatego pan Leon Szuman wysłał swoje dzieci na naukę do zaboru austriackiego, gdzie było trochę więcej swobód dla Polaków. We Lwowie Wanda ukończyła Gimnazjum Sióstr Sacre-Coeur. Wykształcona panna wróciła do Torunia. Cała rodzina Szumanów włączyła się w 1915 roku w akcję Towarzystwa Pań Miłosierdzia im. Św. Wincentego a'Paulo – zbiórki pieniędzy, obuwia, odzieży dla biednych oraz wszelkich ofiar trwającej wojny. Zakupiono materiały, szyto odzież własnoręcznie, m.in. w pomieszczeniach kliniki Jej ojca. Według sprawozdań Wandy i Marii Swiniarskiej (są Ich podpisy na dokumentach) do miast objętych działaniami wojennymi wysłano: 25 800 sztuk odzieży, w akcji uczestniczyło około 30 dziewcząt. Esej pisany jest w kwietniu 2022, zatem mamy wzory serdecznej pomocy. Po wojnie, w latach 1919-1920 roku – jako patriotka – włączyła się w akcję repolonizacji szkół w Toruniu i na Pomorzu. Włączyła się też w akcję „Ratujcie Dzieci” zainicjowaną w Warszawie, w której uczestniczyła m.in. Helena Paderewska, żona premiera RP. Z kolei brat naszej Bohaterki - **Henryk Antoni** działał w Toruniu w Pomorskim Towarzystwie Opieki nad Dziećmi. To jakby „drugi front” działań o normalne życie odrodzonego Państwa Polskiego, nie ma o tym chyba nic w ramach *historii* w szkole??? Eseista ma 67 lat, w jego czasach szkolnych obrzydzało się czas II Rzeczypospolitej, bo obroniła się przed Sowiecką Rosją. Czytanie książki jest szczególnie ciekawe i pouczające dziś,

⁹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Henryk_Antoni_Szuman; w Wikipedii – o bracie WANDY: << 1 września 1939 został zmuszony opuścić parafię. Zastrzelony 2 października 1939 r. w publicznej egzekucji pod murem [kościół św. Mikołaja w Fordonie](#) k. [Bydgoszczy](#). Przed rozstrzelaniem wznosił okrzyk: „Niech żyje Chrystus Król, niech żyje Polska”. >>.

gdy można sytuację przemyśleć, opinie przewartościować, kto ma trochę rozumu.

W eseju nie sposób streścić książki, i nigdy się tego w naszej serii nie robi – sami czytelnicy mogą sięgnąć do oryginału lub choćby wyklikać materiały dostępne on-line, które zestawiono w spisie publikacji lub przez przeszukiwarki...

W końcu nastał czas na podwyższenie kwalifikacji; lata 1921-1923 – jeszcze raz – studia w Warszawie, gdzie poznała m.in. **Józefę Joteyko**¹⁰ i **Janusza Korczaka**¹¹. Uzyskała dyplom magistra, dostała **stypendium rządowe** na zapoznanie się z systemami opieki nad sierotami w Belgii, Francji oraz Wielkiej Brytanii, to stały punkt w życiorysach naszych przedwojennych bohatererek. Aneksy (zamieszczone w książce) numery 18 oraz 19, zdjęcia z domów sierot w Londynie – dopisek Wandy Szuman: „To nie dom. Jadalnie jak w koszarach...”

W czasie II wojny światowej ponownie uczestniczyła w tajnym nauczaniu, działała jednocześnie w Polskim Komitecie Opiekuńczym, zajmując się pomocą dla rodzin więźniów oraz dla osób wysiedlonych po powstaniu warszawskim. Była też przez pewien czas w Radomiu, wydalona/przymusowo przesiedlona/ przez Niemców. Po wojnie kontynuowała pracę pedagogiczną w Toruniu, w Liceum Wychowawczyń Przedszkoli oraz w Pogotowiu Opiekuńczym. Na emeryturę przeszła w 1952, nie porzucając jednak pracy naukowej.

Jej zainteresowania naukowe obejmowały głównie rozwój sierot i dzieci chowanych w izolacji, dzieci niepełnosprawnych, niewidomych, głuchych. Była pionierką metody rehabilitacyjnej osób niepełnosprawnych poprzez pracę artystyczną. Podano poniżej kilka Jej **artykułów naukowych**. **Strona 90: na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu była wykładowczynią na Wydziale**

¹⁰ https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zefa_Joteyko; będzie Bohaterką w naszej serii;

¹¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Janusz_Korczak; przedwojenny lekarz, społecznik, radiowiec. Zginął zamordowany przez Niemców.

Humanistycznym i na Wydziale Sztuk Pięknych!!! W latach 1977-1981 organizowała wystawy prac niepełnosprawnych artystów którymi się przez wiele lat opiekowała – w Bibliotece Głównej UMK (eseista tam bywał, to piękny i nowoczesny gmach, położony wewnątrz kampusu). Inną stroną Jej działalności to organizowanie opieki nad dziećmi niewidomymi oraz organizacja rodzin z takimi dziećmi. Dziś UMK należy do „top 10” uniwersytetów badawczych w Polsce, dawna Akademia Medyczna w Bydgoszczy – stała się Wydziałem Lekarskim UMK. Skoro nie miała doktoratu, to zapewne była zatrudniona jako tzw. starszy wykładowca, w każdym razie – dobrze to świadczy o ówczesnych władzach dziekańskich oraz rektorskich Uniwersytetu.

W lutym 1992 Rada Miasta Torunia nadała jej tytuł honorowego obywatela miasta. Autorka książki zestawiała listę **19 najważniejszych nagród** naszej HEROINY, w tym wiele od organizacji związanych z Toruniem; inne to m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1923), Medal PCK (1979), czy **ORDER UŚMIECHU (1986)**. Były też odznaczenia związane z Jej oddaniem katolicyzmowi jak medal „PRO ECCLESIA ET PONTIFICE”¹² (1986), czyli od Papieża Jana Pawła II, generalnie nadawany przez Stolicę Apostolską na wniosek biskupa diecezjalnego. Nasza Bohaterka nie założyła rodziny, całe życie oddała Polsce, a szczególnie opieką nad dziećmi – opuszczonymi, biednymi, chorymi, czy mających jakieś kalectwa. Zwykle włączała się w działalność jakichś towarzystw, organizacji o zasięgu regionalnym lub ogólnopolskim – jak Czerwony Krzyż. Ona i Jej krewni, ojciec, bracia i siostry – wiedzieli, że wspólnym wysiłkiem można działać więcej, spotyka się mądrych, pracowitych ludzi, a własne życie jest piękniejsze.

Autorka książki zestawia też listę instytucji, które przyjęły WANDE SZUMAN za swojego patrona – m.in. stowarzyszenia oraz szkoły.

¹² https://pl.wikipedia.org/wiki/Pro_Ecclesia_et_Pontifice; informacje o medalu.

Zamieszczono też listę książek Bohaterki, m.in.:

- Rysowane wierszyki, Poznań 1937.
 - O wychowaniu niewidomego dziecka, Toruń 1961;
 - Dostępność rysunku dla dzieci niewidomych, Toruń 1962.
- i inne.

Natomiast, w spisie publikacji w niniejszym eseju podano jeszcze jedną książkę gdzie była współautorką (nie wymienioną w omawianej książce).

Warto przeczytać polecaną książkę [1] oraz pozostałe publikacje *linijka po linijce*.
Warto uświadomić sobie jakie osoby przyczyniały się do rozwoju Polski.

Sylwetkę Wandy Szuman oraz Jej krewnych warto sobie przypomnieć lub po prostu poznać.

LINKI I PUBLIKACJE

- a) <https://www.geni.com/people/Wanda-Szuman/6000000041385950453>; zdjęcie
- b) https://www.wikizero.com/pl/Wanda_Szuman;
- c) <http://informatorium.ksiaznica.torun.pl/wanda-szuman-spolecznik-pedagog/>; o Bohaterce.

Artykuły naukowe naszej HEROINY

- A. Szuman, Wanda. "Zakłady dla sierot w Miejscy Piastowym." *Opieka nad Dzieckiem* 6-7 (1927).
- B. SZUMAN, Wanda. Obraz rozwoju dwóch chłopców ze skrajnej izolacji (bezpośrednio po zabraniu ich z domu). *Szkoła specjalna*, 1958, 3: 241-254.
- C. SZUMAN, Wanda. Wychowanie sierot i dzieci opuszczonych w Anglii. *Opieka nad Dzieckiem*, 1926, 6-7: 295-305.
- D. SZUMAN, Wanda; LEPKOWSKI, Andrzej; MACKIEWICZ, Maria. Zabawy z Najmłodszymi Dziećmi. 1951.

PRACE O WANDZIE SZUMAN

- (i) WATEGA, Agnieszka. Środowisko rodzinne Wandy Szuman (1890-1994). 2004.
- (ii) WAŁĘGA, Agnieszka. Wanda Szuman (1890-1994)-zarys życia i działalności pedagogicznej. *Biuletyn Historii Wychowania*, 2003, 17/18: 22-32.
- (iii) KULCZYCKA, Barbara; GNIAZDOWSKA, Bożena. Działalność pedagogiczna Wandy Szuman. *Roczniki Nauk Społecznych*, 1988, 2: 135-140.

- (iv) BOROWSKA-BESZTA, Beata. Wanda Szuman-pedagog i andragog specjalny w badaniach biograficznych Sekcji Pedagogiki Specjalnej Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów UMK. *Rocznik Andragogiczny*, 2008, 2008: 215-223.
- (v) PROKOPIAK-LEWANDOWSKA, Anna. Działalność Wandy Szuman na rzecz osób niewidomych–wybrane aspekty. *Paedagogia Christiana*, 2007, 19.1: 167-180.
- (vi) BOROWSKA-BESZTA, Beata. Dzikie dzieci i odmienność psychosomatyczna prowokowana. Rekonstrukcja studium przypadku Wandy Szuman (1955) dotyczącego dwóch chłopców wychowywanych w skrajnej izolacji do 5. roku życia. *Acta Universitatis Nicolai Copernici Pedagogika*, 2016, 32: 33-58.
- (vii) FALKOWSKA, Joanna, et al. Idee opieki w działalności i twórczości publicystycznej Wandy Szuman (1890–1994). *Studia Paedagogica Ignatiana*, 2021, 25.2: 36-48.
- (viii) PÓŁTURZYCKI, Józef. Seniorki polskiej andragogiki. *Społeczne wymiary starzenia się*, 15. Rok ??.
- (ix) THEISS, Wiesław. Pomorskie Towarzystwo Opieki nad Dziećmi 1918-1948. *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, 1994, 36: 173-191.

O JEJ BRACIE

- (x) DALECKI, Krzysztof. Pomorskie Towarzystwo Opieki nad Dziećmi jako największe dzieło społeczne **ks. Prałata [Henryka] Antoniego Szumana**. *Studia Pelplińskie*, 2019, 53: 107-121.

ZDJĘCIA PRZY OKAZJI

Jedynе zdjęcie, które udało się znaleźć w zasobach on-line.

Urodziny Wandy Szuman
 Description: Portret grupowy wykonany podczas wręczenia kwiatów i składania życzeń z okazji 100-lecia urodzin Wandy Szuman (1890-1994). Życzenia składa delegacja Studium Wychowania Przedszkolnego w Toruniu. Zdjęcie wykonane w pomieszczeniu, wywołane w zakładzie fotograficznym Czesława Jarmusza przy ul. Piekary 22 w Toruniu. Druga od prawej strony stoi Sylwia Dullin (ur. 1930 r.), awersDate: 1990Type: zdjęcieFormat: image/jpegIdentifier: http://bikop.eu/Content/14438Relation: oai:bikop.eu:publication:14447Access rights: Dostęp otwarty.

Działalność społeczna [edytuj]

Szuman aktywnie uczestniczył w życiu społecznym (TNT). W maju 1881 współtworzył spółkę, której siedzibą stała się siedziba TNT, będącej równocześnie jego siedzibą. Funkcję tę pełnił do czasu jego śmierci. W latach 1897–1900 był prezesem TNT. Funkcję tę pełnił do czasu jego śmierci. W latach 1897–1900 był prezesem TNT. Funkcję tę pełnił do czasu jego śmierci. W latach 1897–1900 był prezesem TNT. Funkcję tę pełnił do czasu jego śmierci.

Życie prywatne [edytuj] [edytuj kod]

W 1879 ożenił się z Eugenią Gumpertówną (z domu Kozłowska), córką Henryka i Ireny (z domu Kozłowska), Stefana (profesora Uniwersytetu w Poznaniu), Wandę (działaczkę społeczną), Leona i Jerzego. Po śmierci Eugenii Gumpertówny w 1895 roku na gruźlicę ożenił się z Emilią Gumpertówną, starszą siostrą swojej pierwszej żony, wdową po Bolesławie Osieckim. Z drugiego małżeństwa nie miał dzieci. Według Wandy Szuman, jej ojciec ożenił się z Emilią na wyraźne życzenie umierającej Eugenii. Emilia Gumpertówna zmarła 20 października 1912^[15].

Przypisy [edytuj] [edytuj kod]

- ↑ Szuman Leon, [w:] *Encyklopedia PWN* [online] [dostęp 2021-06-20]
- ↑ Walega 2004 ↓, s. 147.
- ↑ Walega 2004 ↓, s. 150.
- ↑ Walega 2004 ↓, s. 147.
- ↑ Walega 2004 ↓, s. 150.

Poerret Stefana Szumana – wykonany przez Witkacego. Znajduje się w MUZEM POMORZA ŚRODKOWEGO w Słupsku.

Stefan – brat Wandy - (ur. 2 stycznia 1889 w Toruniu, zm. 16 maja 1972 w Warszawie) – polski pedagog, psycholog i lekarz.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Szuman; warto kliknąć.

Informacje o książkach dotyczących naszej BOHATERKI

regionalnym Działu Informacyjno – Bibliograficznego publikacje:

Agnieszka Walega
Życie i działalność Wandy Szuman (1890-1994)
 Wydawnictwo MADO
 Toruń 2005
 Sygnatura SIRr IIIB / Szuman Wanda

Wanda Szuman : Historia Jednego życia
 red. Czesław Łapicz
 Wydawca: Uniwersytet Mikołaja Kopernika
 Toruń 1997
 Sygnatura SIRr IIIB / Szuman Wanda

Książka zawiera następujące teksty:

- Jan Wieczorek – Honorowa Obywatelka miasta Torunia
- Bp Jan Chrapek – niestrudzona bohaterka cichej troski o człowieka
- Czesław Kosakowski – Wkład Wandy Szuman do teorii i praktyki pedagogiki
- Maria Aleksandra Gancarz – Pasja nauczycielska Wandy Szuman
- Andrzej Wojciechowski – „Uniform ubrania – uniformuje dusze”

Wpisz tu wyszukiwane słowa

Wpisz tu wyszukiwane słowa

MARZEC 2022

W książce znalazły się następujące artykuły:

- Bp Jan Chrapek – niestrudzona bohaterka cichej troski o człowieka
- Czesław Kosakowski – Wkład Wandy Szuman do teorii i praktyki pedagogiki
- Maria Aleksandra Gancarz – Pasja nauczycielska Wandy Szuman
- Andrzej Wojciechowski – „Uniform ubrania – uniformuje dusze”
- Cecylia Iwaniszewska – „Narodzić się, to ujrzeć światło...” Sylwetka duchowa Wandy Szuman
- Barbara Momot – Dawała świadectwo wartościom, które wybrała
- Jerzy Omelczuk – Ona zapaliła mi ogień nadziei
- Andrzej Rusocki – Mam wobec Pani Wandy dług wdzięczności
- Janina Gapińska – Rozmawiała sercem i dotykem swoich rąk
- Czesław Jarmusz – Szła przez życie czyniąc dobro
- Bożena Dokurno – Uczyla „przekraczać próg nadziei”
- Janina Gajewska – „Dzieci” Wandy Szuman
- Cecylia Iwaniszewska – Solenizantka i Jej goście
- Irena Maj – Wciąż jeszcze jest moja pierwszą dyrektorką
- Agnieszka Nowicka – Harmonijny świat Pani Wandy
- Michał Zóltowski – Migawka z Łasek
- ks. Mieczysław Nowak – Twoje życie to różaniec z częścią radosną, bolesną i chwalebną
- Bożena Dokurno, Cecylia Iwaniszewska – Kalendarium życia Wandy Szuman

Wanda Szuman w stulecie urodzin
Jedno godne życie
 Wydawca: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska Im. M. Kopernika
 Toruń 1991
 Sygnatura SIRr IIIB / Szuman Wanda

PCK
Pokaz ratownictwa na krakowskim rynku w 1936 roku.

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Inna Uroczystość w 1938 roku

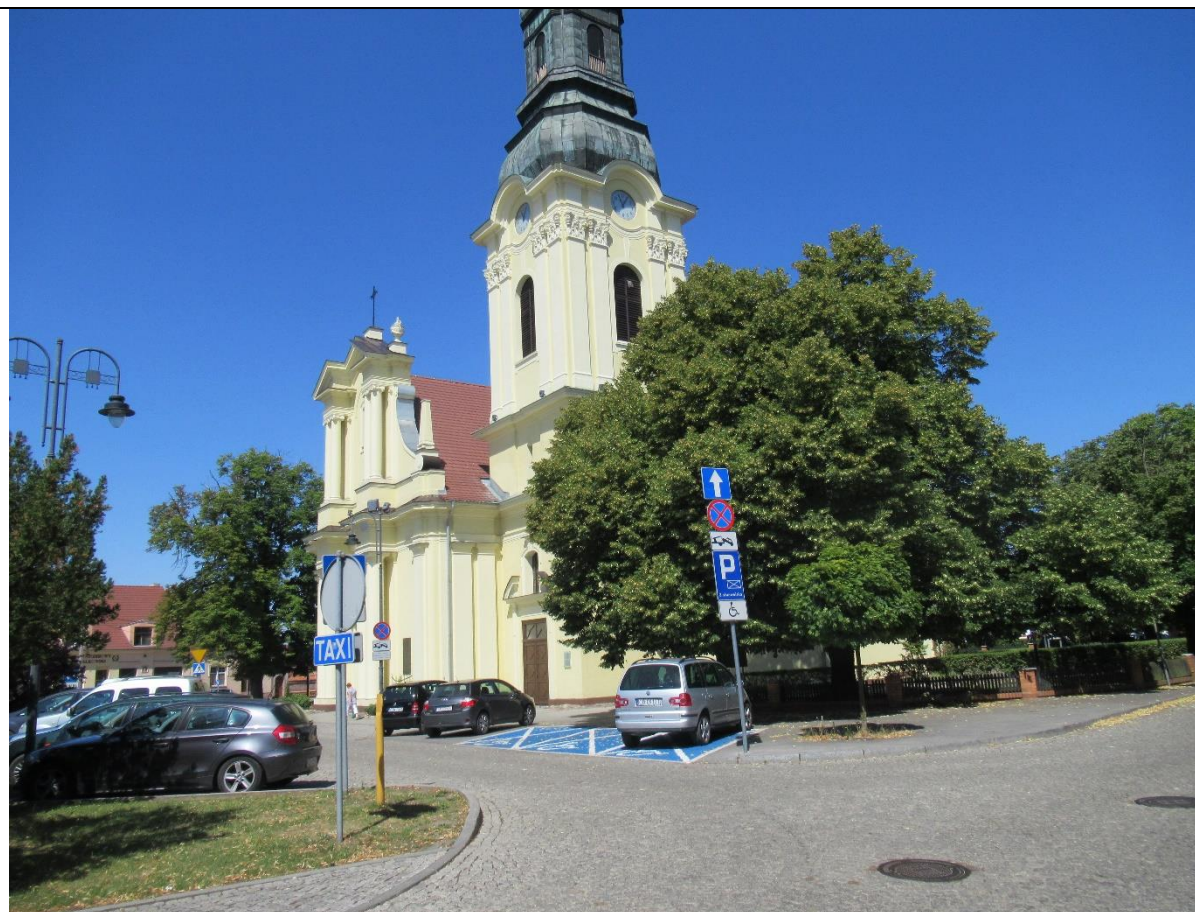

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Fordon – kościół Św. Mikołaja, **tu (przed kościołem)** w październiku 1939 roku Niemcy rozstrzelali brata Bohaterki księdza Henryka Antoniego Szumana wraz z innymi Polskimi Patriotami

Bydgoszcz – mural

Toruń

Kamienica, na której umieszczono tablicę o organizacji PCK

Toruń – budynki z czasów młodości Wandy Szuman

Bydgoszcz

Pomnik Ignacego Jana Paderewskiego – jednego z bojowników o niepodległą, odrodzoną POLSKĘ, słynnego pianisty, premiera RP

Muzeum w Zamku w Lublinie

Leon Wyczółkowski (1852–1936)

Portret pani w salonie

1899

olej, tektura

Leon Wyczółkowski (1852–1936)

Portrait of a Lady in a Drawing Room

1899

oil, cardboard

Zdjęcia wykonał eseista Stan Zawiślak lub według wskazanych źródeł.